

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.6 (3032) ●

● ЧАЦВЕР, 22 ЛЮТАГА, 2007

Адзін вечар і амаль уся ноч з Этгарам Керэтам **Стар. 2**

Спяваць, як птушка...
У гродзенскім музеі гісторыі Гарадніцы адкрылася выстава музычных інструментаў з дрэва **Стар. 2**

Знічкі Айчыны
Стар. 3

Доўгі шлях да музея

Здзейсніць падарожжа па Беларусі XIX стагоддзя, апынуцца ў тагачасных Гомелі, Тураве, Камянцы ці Лідзе, на свае вочы пабачыць, як выглядаў Палац Сапегаў у Ружанах, ад якога цяпер засталіся толькі руіны... Усё гэта можна ажыццявіць, наведаўшы выставу літаграфій па малюнках Напалеона Орды ў філіяле Нацыянальнага мастацкага музея — “Доме Ваньковічаў”. Менавіта гэтая экспазіцыя пачала шэраг сёлетніх мерапрыемстваў, прысвечаных выдатнаму земляку. Як вядома, 2007 год абвешчаны ЮНЕСКА годам Напалеона Орды з нагоды 200-годдзя з дня яго нараджэння.

Кацярына Немагай

Сярод партрэтаў і асабістых рэчаў шляхціцаў пазамінулага стагоддзя, што прадстаўлены на экспазіцыі ў “Доме Ваньковічаў”, літаральна заварожваюць літаграфіі Орды. На жаль, у Беларусі не захавалася ніводнага арыгінальнага малюнка земляка. Толькі невялікая частка літаграфій, што былі зроблены на сродкі самога мастака і выдадзены незадоўга да яго смерці, захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы і Нацыянальным музеі гісторыі і культуры. Гэтыя літаграфіі з амаль што фатаграфічнай дакладнасцю адлюстроўваюць старажытныя гарады і мястэчкі, касцёлы і цэрквы, шляхецкія двары і замкі магнатаў. Такія, якімі іх бачыў мастак, калі падарожнічаў па землях былой Рэчы Паспалітай (сучасных Беларусі, Літвы, Украіны, Польшчы), прыгажосць і магутнасць якіх хацеў данесці да нашчадкаў.

Пасля вяртання на Радзіму ў 1856 годзе, калі Аляксандрам II была абвешчана амністыя для ўдзельнікаў паўстання 1830-1831 гадоў, мастацкія падарожжы і замалёўкі архітэктурных помнікаў сталі справай жыцця Напалеона Орды. І сёння яго светапогляд, што праяўляўся ў адлюстраванні родных мясцін, дапамагае нам зазірнуць у мінулае, лепш зразумець яго. Менавіта па яго малюнках аднаўлялі сядзібу Тадэвуша Касцюшкі ў Мерачоўшчыне, яго работы служылі лепшай даведкай пры рэстаўрацыі Мірскага і Нясвіжскага замкаў. Па праўдзе сказаць, менавіта жаданне пабачыць літаграфіі “Замак Радзівілаў у Нясвіжы”, “Мір. Руіны замка” і “Гродна. Іезуіцкі кляштар і касцёл Св. Францыска”, што нядаўна былі перададзены ў дар мастацкаму музею Міністэрствам замежных спраў, завяло мяне ў “Дом Ваньковічаў”. Цікавая сама гісторыя вяртання на радзіму гэтых работ. Былы пасол Беларусі ў Вялікабрытаніі Уладзімір Шчасны набыў творы ў антыкварным салоне ў Вільнюсе. Скрэмзаныя дзіцячай рукой, яны былі адрэстаўраваны і доўгі час знаходзіліся ў зале прыёмаў беларускага пасольства ў Лондане. → 4

Па літаграфіях Напалеона Орды можна вывучаць гісторыю

ВЕСТКИ

За развіццё праваслаўнай культуры

Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі стаў лаўрэатам узнагароды імя князя Канстанціна Астрожскага, якая была прысуджана польскім часопісам “Przegląd Prawosławny” (“Праваслаўны агляд”) за развіццё праваслаўнай культуры, філасофіі і духоўнасці, а таксама за ўклад у імя адзінства хрысціян

Прадстаўнік рэдакцыі часопіса Дарота Высоцкая паведаміла, што члены капітула прэміі прынялі рашэнне ўзнагародзіць Уладыку Філарэта за вялікі ўклад у адраджэнне праваслаўнай царквы ў Беларусі, сяброўскі дыялог з іншымі канфесіямі, за навуковую працу ў галіне тэалогіі і гісторыі.

Дыплом ручной работы і медаль з абліччам князя Астрожскага глава Беларускай праваслаўнай царквы атрымае ў сакавіку ў Мінску.

Часопіс “Przegląd Prawosławny” быў заснаваны ў 1985 годзе. Галоўным рэдактарам штомесячніка з’яўляецца дэпутат Сейма Рэспублікі Польшчы, актывіст дзейч беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы Яўгеніўш Чыквін.

Стваральнік бязмоўных спектакляў

У Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў праходзяць дні Тадэвуша Кантара — аднаго з самых буйных тэатральных дзеячаў XX стагоддзя

Рэжысёр і мастак Тадэвуш Кантар вядомы перш за ўсё сваімі бязмоўнымі спектаклямі, у якіх, як правіла, выконвалі ролі непрафесіянальныя актёры. Ён вызначыў жанр сваіх работ як “крыкатаж”, што, на першы погляд, нагадвае напрамку мастацтва, звязаны з эпагам. Аднак рэжысёр тлумачыў гэтае паняцце як перанесеную назву тэатра “Крыкат-2”, у якім ён працаваў.

Падчас Дзён Тадэвуша Кантара ў гледачоў ёсць магчымасць пазнаёміцца з відэазапісамі трох спектакляў рэжысёра: “Веляполе, Веляполе”, “Памерлы клас”, “Я ўжо ніколі не вярнуся”. Акрамя гэтага, у праграму ўключаны лекцыі прафесара Кшыштафа Плесняровіча, які на працягу многіх гадоў узначальваў музей Тадэвуша Кантара “Крыкатэка” і Цэнтр дакументацыі творчасці рэжысёра ў Кракаве.

Валожын.
Палац Тышкевічаў. 1930г.

Валожын. Царква. 1918 г.

Знічкі Аічыны

Валожын для мяне бы родны горад яшчэ і па той прычыне, што з дня ў дзень у Мінску сустракаюся з валожынцамі. То завітае ў рэдакцыю паэтэса і журналістка Валянціна Гіруць-Русакевіч. То недзе сутыкнемся з паэтам і выдавецкім работнікам Віктарам Шніпам. Радзей — з Вячаславам Пятровічам Рагойшам, якога і універсітэцкае прафесарства не адлучыла ад роднай старонкі. Нават саматужна выдае краязнаўчую газету пра валожынскі Ракаў — ужо болей як трыццаць нумароў “Ракаўскага шляху” пабачыла свет. А часам пазвоніць знакаміты матэматык Якаў Валянцінавіч Радына, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, алгебраіст ад Бога, лаўрэат усемагчымых прэмій і аўтар многіх адкрыццяў. А яшчэ — гумарыст і жартаўнік. Абавязкова нейкай валожынскай байкай парадзе. Пералік маіх валожынскіх знаёмцаў быў бы далёка не поўным, калі б я не згадаў літаратуразнаўца Язэпа Янушкевіча, паэта і перакладчыка Пятра Бітэля (ужо нябожчыка), ды, відаць, яшчэ і яшчэ шмат добрых, хаця, можа быць, і не такіх вядомых людзей.

Ракаў. 1931 г.

Івянец. 1930 г.

Алесь Карлюкевіч

Аглядаючы здымкі Валожына і ваколіц, Івянца і Ракава, Багданава і Вішнева, задумайцеся, якая стагоддзямі ў гэтых мясцінах выпрацоўвалася энергетыка, што менавіта адсюль ішлі ў вялікі свет навукоўцы і падарожнікі, генералы і міністры, чыноўнікі самых высокіх рангаў і мастакі...

На гарадской плошчы Свабоды сустракаю ў Валожыне даўняга знаёмца Алега Бобрыка. Эканаміст па адукацыі, ён даўно працуе ў мясцовым райвыканкаме. І па пасадзе, ды і па прычыне ўласнай цікаўнасці, шмат што ведае з гісторыі горада, з гісторыі роднай старонкі. І знакамітыя землякі, а таксама тыя, хто крыніцамі валожынскімі сілкаваўся, — усе ў яго на ўліку. Ведаючы гэта, я неяк прапанаваў Алегу: “А што, калі б выдаць такі адмысловы даведнік “Людзі культуры з Валожыншчыны”?.. Веру, што карыстаўся б ён попыткам — і ў школьнікаў, і ў настаўнікаў, ды і проста ў чуйных і да айчыннай гісторыі ўважлівых людзей”. Алег пагадзіўся, толькі ўдакладніў, што і хроніка “Памяць”, і важкі том-хрэстаматыя валожынскіх пісьменнікаў у серыі “Літаратурная Беларусь” — гэта ўжо ёсць. Гаворым пра тое, што можна было б у складанні даведніка пайсці шырэй — зрабіць працу, напрыклад, кшталту “Людзі навукі і культуры Валожыншчыны”.

Сапраўды, персанажаў для рэгіянальнай энцыклапедыі знайшлося б нямала. У Вішневе нарадзіўся ізраільскі палітычны і грамадскі дзеяч Шымон Перэс. Быў прэм’ер-міністрам, міністрам абароны. Дарэчы, Перэс — лаўрэат Нобелеўскай прэміі міру. Калі ўжо

зайшла размова пра землякоў-яўрэяў, то нельга не ўзгадаць таксама вішнеўца Нахума Гольдмана. Нарадзіўся ў мястэчку ў 1895 годзе. У 24 (!) гады абараніў дысертацыю на ступень доктара права. Яшчэ праз год — дысертацыю на ступень доктара філасофіі. Амаль трыццаць гадоў узначальваў Сусветны яўрэйскі кангрэс. У Валожыне нарадзіўся Меір Бар-Ілан, які быў галоўным

Вішнева. Выгляд на млын і царкву. 1916 г.

Багданава. 1916 г.

рэдактарам штодзённай яўрэйскай газеты “Мізрахі Ха-цофе”. З Вішнева — Уладзіслава Францаўна Луцэвіч. Мы болей ведаем яе як жонку народнага песняра Янкі Купалы, як энергічную спадарожніцу яго жыцця — цётку Уладку. А толькі зрэдзчасу згадваецца, што яна таксама пісала вершы, друкавалася ў “Нашай Ніве”, была нястомным прапагандыстам беларускай літаратуры. А паходжанне Уладзіславы Францаўны і ўвогуле прыкметнае: прадзед — удзельнік паўстання 1830-1831 гадоў, дзед — касінер Каліноўскага, сябраваў з Адамам Міцкевічам... Бацька — ляснік, знаёмы Францішка Багушэвіча і мастака Фердынанда Рушчыца. Маці — настаўніца французскай мовы, член Польскай сацыяліс-

тычнай партыі ў Літве. Наўмысна звяртаю ўвагу на фрагменты радаслоўнага дрэва. Усё мацуецца карэннямі, складваецца з генетыкі пакаленняў. Будучыня і ў мастацтве, і ў літаратуры развіваецца, мацнее сваімі традыцыямі.

Валожынскае Вішнева — гэта і лёсы знакамітасцяў, якія спрычыніліся да гісторыі вёскі, жылі тут і працавалі. Выкладаў нямецкую мову ў мясцовай школе паэт і святар Пятро Бітэль. Мне пашчасціла знаёмства з гэтым унікальным чалавекам. Пятро Бітэль, які пераклаў у сталінскім канцлагеры “Пана Тадэвуша” на беларускую мову, быў надзіва сціплым сумленным чалавекам. Іначай хіба здолеў бы ён, прыціснуты надзвычайным прэсінгам жыццёвых катаклізмаў,

іншым, выпускнік Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі.

Славу Валожынскаму краю мацуць землякі ў Сібіры і на Урале, у Казахстане і Сярэдняй Азіі, у Польшчы і ва ўсім астатнім свеце. Здавалася б, яшчэ зусім нядаўна быў школьнікам івянецкі падлетак Алег Сочнеў. А ўжо — прызнаны ў навуцы аўтарытэт, прафесар кафедры засваення марскіх нафтагазавых месцанараджэнняў Расійскага дзяржаўнага ўніверсітэта нафты і газа імя Губкіна.

Пра каго з валожынцаў мы забыліся?.. Не расказалі яшчэ пра акадэміка Івана Ліштвана (нарадзіўся ў вёсцы Вялікая Дайнова), які доўгі час узначальваў Інстытут торфу Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. І пра доктара фізіка-матэматычных навук Анатоля Іосіфавіча Яблонскага (нарадзіўся на станцыі Багданава) — прафесара кафедры матэматыкі Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. І, канешне ж, ніяк нельга абыйсці ўвагай Дзіяну Арбеніну. Спявачка, якая стварыла вядомую групу “Начныя снайперы”, — наша зямлячка. Гэта яна і ў інтэрв’ю газеце “Беларусь сёння” два гады назад красамоўна пацвердзіла: “Я нарадзілася ў Валожыне. Маё сапраўднае прозвішча Кулачэнка... Калі я спявала сёння беларускую народную песню “Засялі зоркі”, вы бачылі, як зала рэагавала?..” Дзякуй, Дзіяна, за родную песню! І дзякуй усім землякам, што за рознымі мітрэнгамі часоў помняць родны дом, тую мясціну, адкуль у падарожжа па вялікім жыцці выправіліся!..

пакінуць вялікую спадчыну паэзіі, прозы, перакладаў з Адама Міцкевіча, Юзафа Ігнацы Крашэўскага, краязнаўчых нарысаў пра вёскі і мястэчкі?!

А Ракаў, старажытнае мястэчка, якое здаўна славілася гандлярамі і рамеснікамі, — радзіма братоў-пісьменнікаў Казіміра і Мар’яна Здзяхоўскіх. Дарэчы, Мар’ян быў карэспандэнтам Льва Мікалаевіча Талстога. Шмат друкаваўся на рускай мове — пад псеўданімам М. Урсін.

Асвойваць марскія прасторы з вёскі Ляскоўка, што знаходзіцца непадалёку ад Ракава, выправіўся ў юначым узросце Зыгмунт Жабко. Прайшоў шлях ад курсанта вышэйшага ваенна-марскога вучылішча да контр-адмірала. Цяпер жыве ў Мінску.

Аглядаючы лёсы землякоў-валожынцаў, думаю пра тое, што, як і па ўсёй Беларусі, жыццё тут складвалася шматканфесійнае. Хапала святла, сонца, зямлі, каб на лепшых узгорках, у лепшых куточках пабудаваць касцёлы, цэрквы, синагогі... Таму ішлі валожынцы і ў равіны, і ў праваслаўныя святары, і ў ксяндзы. Вялікім аўтарытэтам у вернікаў Гродна карыстаецца прапагандыст Генадзь Іосіфавіч Яблонскі, які нарадзіўся ў Вішневе. Між

© В поісках
утрачэннаго

Паштоўкі
з калекцыі
Уладзіміра
Ліхадзедава

